

VRIJEDNOST I DOSTOJANSTVO OSOBA S INVALIDITETOM, KJŠ, 2021.

fra Ivan Široki

Čovjek kako ga danas shvaćamo u zapadnom svijetu u stalnoj je težnji zadobiti sve više prava i često upravo po ostvarenim pravima gleda svoju vrijednost i dostojanstvo.

Kad pogledamo stvarno stanje u svijetu, uočavamo velike razlike među pravima naroda, klasa, staleža, bogatih i siromašnih, a tu je i gaženje dostojanstva čovjeka putem: nasilja, ropstva, odbacivanja rubnih skupina i mnogih drugih pojava zbog kojih i u ovom dvadeset i prvom, „digitalnom“ stoljeću nastaje neizreciva patnja. Njome je obilježena sva povijest čovjeka.

1. TEMELJI DOSTOJANSTVA I VRIJEDNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM

Dostojanstvo svakog čovjeka proizlazi već iz činjenice da je rođen kao čovjek i upravo je smiješno izjednačavati prava čovjeka i životinja, što danas neki pokušavaju.

Biblijski gledajući, dostojanstvo se čovjeka uvećava obzirom na stvorenost čovjeka na „sliku Božju“. II. V. S. u GS, 19 ističe: „Posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest ta što je čovjek pozvan u zajedništvo s Bogom. Već od samog svog postanka čovjek je pozvan stupiti u dijalog s Bogom, jer samo zato postoji što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga iz ljubavi stalno uzdržava.“ Isus podiže to dostojanstvo do neslućenog stupnja kada čovjeka poziva da po krštenju, primajući Duha Svetoga, od Boga bude posinovljen, te takav, po vjeri i ljubavi prema Bogu i drugim ljudima biva pozvan u vječno zajedništvo s Bogom!

Gdje je mjesto osoba s invaliditetom koje nas u ovom prikazu posebno zanimaju?

Kroz povijest, u raznim kulturama, njihov je položaj u društvu bio vrlo različit. U naprednim društvima Grčke i Rima takve su osobe izlaganjem eliminirane. U nekim društvima Afrike one su naprotiv, smatrane božanskim! Kršćanstvo im od početka pridaje posebnu pažnju. Crkva, osobito po svom redovništvu osniva leprozarije, ksenodohije, ubožnice i bolnice, a neke redovničke družbe i nastaju s ciljem brige o bolesnima.

Izgradnjom velikih državnih ustanova, javljaju se i loše pojave. Tako osobe s posebnim potrebama, još prije pedesetak godina, u Francuskoj i SAD-a, nalazimo po umobolnicama, pomiješane s teškim duševnim bolesnicima i izložene nasilju ili skrivene u njihovim obiteljima. Napori L Archa i Vjere i svjetla na društvenom i crkvenom planu kao i napredak znanosti, doprinose poboljšanju njihova položaja, osobito shvaćanju njihova dostojanstva i vrijednosti. O tome jasno govori Sveto pismo, osobito Isus riječima i djelima, potom Pavao, a u novije vrijeme Ivan Pavao II. u apostolskom pismu „Salvifici doloris“ /Spasonosno trpljenje/.

2. SVJEDOČANSTVO SVETOG PISMA

Stari zavjet svjedoči da Bog ne želi patnju, da je na strani siromašnih i slabih i štiti njihovo dostojanstvo te poručuje: „Kako siromaha nikad neće nestati iz zemlje, zapovijedam ti: širom otvaraj svoju ruku svome bratu, svome siromahu i potrebitu u zemlji svojoj“ (usp. Pnz 15,11; cijela 24.), proroci na to stalno podsjećaju (usp. Am 2,6-8) i navješćuju mesijanska vremena kad će „sljepačke oči progledati, uši se gluhih otvoriti, hromi će skakati kao jelen...“ (Iz 35,3-6). Isus u nazaretskoj sinagogi proglašuje Kraljevstvo Božje što znači da su s njim ta vremena došla ali nisu dovršena nego će to biti kad se sve podloži Bogu te On bude sve u svemu! Način ostvarenja tog zajedničkog djela Boga i čovjeka ostvaruje se po Zakonu ljubavi. Isus je jasan i svojom praksom te pokazuje: Bog je Ljubav, a nitko nema veće ljubavi nego da daje život za svoje prijatelje, svoje bližnje.. Ljubav je pak neizbježno povezana s patnjom, koja tako prihvaćena, dobiva otkupiteljski smisao i patnici u Crkvi imaju stoga posebno dostojanstvo.

Isus uči da čovjek nije od Boga kažnjen ili da propada kad oboli, ostari, izgubi materijalna dobra, prijatelje ili obitelj već propada (umire) kad gubi život vječni.

Evangelist Ivan nam donosi susret s čovjekom slijepim od rođenja. Apostoli pitaju Isusa: „Učitelju, tko li sagriješi, on ili njegovi roditelji te se on slijep rodio“. A Isus odgovara: „Niti sagriješi on niti njegovi roditelji, nego je to zato da se na njemu očituju djela Božja (Iv 9, 1-41). Božja je ljubav na djelu najjače zasjala u Isusovoj muci koju On dragovoljno prihvaća za spasenje čovjeka.

Ako nam Isus otkriva lice Boga, svog i našeg Oca, i ako smo to lice prepoznali u onom koji „prezren bješe, odbačen od ljudi, čovjek boli, vičan patnjama, od kog svatko lice otklanja...“ kako je Mesiju vidio prorok Izaija (Iz 53,3), nije li nam Božje lice tako jasno otkriveno baš po patnicima, a to su i naša braća i sestre s raznim poteškoćama?

No, ovo bi nas razmišljanje moglo vrlo brzo umoriti ako govorimo samo o određenoj kategoriji ljudi! Ja ovdje govorim o Maji, Ružici, Damiru, Mariji, Željki, Niki.. već pokojnom Mariju, pok. Josipu i tolikima koje sam sreo.. Vjerujem da si i vi lako možete zamisliti tolike na vašim putovima!

Isusovo uskrsno tijelo ostalo je obilježeno ranama, znacima njegove patnje zato da nas oni koji također nose iste znakove, podsjećaju na Njegove riječi: „Zaista, kažem vam, što god učiniste jednom od ove moje najmanje braće, meni učiniste“ (Mt 25)! U svjetlu tog „meni učiniste“ trebamo gledati na dostojanstvo i vrijednost, te poziv osoba s invaliditetom u Crkvi i društvu jer u njima susrećemo Krista: Brata, Prijatelja, Spasitelja!

U svom djelovanju, Krist je neprestano uklanjao ljudsku patnju ali nije uklonio svu patnju, čak nije krio i potrebu trpljenja: „**Ako tko hoće ići za mnom, neka danomice uzme svoj križ...**“ Time je ljudsku povijest obasjao novim svjetlom, svjetlom spasenja, patnji dao otkupiteljsku vrijednost, a patnicima dragocjen životni poziv.

Za razliku od tolikih drugih bolesnika, u evanđeljima se ne spominju osobe s razvojnim poteškoćama ali Isusov se stav prema njima može jasno iščitati iz odnosa koji je gajio prema djeci. On „**malenost**“ traži kao uvjet za ulazak u Kraljevstvo Božje. „**Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne, u nj neće ući**“ (Mk 10,15). „**Tko god jedno ovakvo dijete primi u moje ime, mene prima.**“ (Mk, 9,37).

U to vrijeme kad dijete nije imalo nikakvih prava, Isus izjednačuje u dostojanstvu i vrijednosti svaku ljudsku osobu. Zacijelo i danas kad ih stotine tisuća umire od gladi, a još mnogo više nema pravo na rođenje, Božje nas oči ne vide drukčije.

3.SVJEDOČANSTVO SV. PAVLA APOSTOLA

Tako je Isusa shvatio i sv. Pavao koji uči: „**Subaštinici smo Kristovi kada doista s njime trpimo da se zajedno s njime i proslavimo. Smatram, uistinu; sve patnje sadašnjeg vremena nisu ništa prema budućoj slavi koja se ima očitovati u nama**“ (Rim 8, 17-18).

Pavao, dakle patničku braću i sestre promatra kao „subaštinike Kristove jer uzimaju udjela u njegovom iskustvu odbačenosti i muke. On okreće ljestvicu ljudskih vrednota: „**sve gubitkom smatram zbog onog najizvrsnijeg, zbog spoznanja Isusa Krista, Gospodina mojega radi kojega sve izgubih i otpadom smatram: da Krista steknem i u njemu se nađem ... da upoznam njega i snagu uskrsnuća njegova i zajedništvo u patnjama njegovim, ne bih li kako, suobličen smrti njegovoj, prispio uskrsnuću od mrtvih** (Fil 3, 7-14).

Ova spoznaja sv. Pavla kršćaninu opravdava svaku ovako osmišljenu i podnesenu patnju i gubitak. U radu s roditeljima tijekom susreta Vjere i svjetla želimo posebno posredovati roditeljima spoznaju da se vrijednost i dostojanstvo svakog čovjeka, mjeri po sličnosti Kristu, čiju raspetost oni žive sa svojom djecom:

„**S Kristom sam razapet, živim ali ne više ja, nego u meni živi Krist. A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me je ljubio i predao samoga sebe za mene**“ (Gal 2,19-20).

„**A ja Bože sačuvaj, da bi se ičim ponosio osim križem Gospodina našeg Isusa Krista po**

kojem je meni svijet rasset i ja svijetu“ (Gal 6,14). „Ako umiranje Isusovo u tijelu pronosimo, onda se i život Isusov u nama očituje“ (2 Kor 4,8-11,14).

Osobe s invaliditetom, njihovi roditelji kao i svi koji im pomažu i dijele njihovo životno iskustvo mnogostrukog odricanja, imaju stoga dragocjenu ulogu u životu Crkve. Budući je Crkva sakrament spasenja ljudskog roda, njihova se uloga odnosi na čovječanstvo u cjelini.

Sv. Pavao piše Rimljanima o Crkvi: **„Jer kao što u jednom tijelu imamo mnogo udova... tako smo i mi, mnogi, jedno tijelo u Kristu, a pojedinci udovi jedan drugome“ (Rim 12,4-5).** U poslanici Korinćanima, posebno ističe ulogu onih „slabijih udova“: **„naprotiv, mnogo su potrebniji udovi tijela koji izgledaju slabiji...“ (1 Kor 12,22).**

Čudna je ta Božja ekonomija spasenja: **„lude svijeta izabra Bog da posrami mudre i slabe svijeta izabra Bog da posrami jake; i neplemenite svijeta i prezrene izabra Bog, i ono što nije, da uništi ono što jest, da se nijedan smrtnik ne bi hvalio pred Bogom (1 Kor 1,27-29).**

Sv. Pavao snažno naglašava potrebu jedinstva Crkve, otajstvenog tijela Kristova: **„ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi“ (1 Kor 12,22-26).** U cilju ostvarenja Božjeg kraljevstva za što je Isus osnovao Crkvu, iščitavamo smisao riječi: „Radujem se sada dok trpim za vas i u svom tijelu dopunjam što nedostaje Kristovim mukama za Tijelo njegovo, za Crkvu“ (Kol 1,24).

4.SVJEDOČANSTVO UČITELJSTVA CRKVE

a)NAUK SV. IVANA PAVLA II.

Najdublje promišljanje kršćanskog smisla ljudske patnje i mjesta koje u njoj zauzimaju osobe s posebnim potrebama u novije vrijeme, dao je sv. Ivan Pavao II. uz „Godinu Otkupljenja“ u apostolskom pismu Salvifici doloris, 1983. On kaže: „U programu kraljevstva Božjega patnja je prisutna u svijetu da bi oslobodila ljubav, da bi potakla djela ljubavi prema bližnjemu i stvorila civilizaciju ljubavi. Isus nas, dakle uči da činimo dobro trpljenjem i da činimo dobro onima koji trpe i tako ljubimo. „Svijet ljudskog trpljenja neprekidno doziva jedan drugi svijet: svijet ljudske ljubavi“ (S.D. 57).

U broju 27 uči: „U tijelu Kristovu koje neprekidno raste iz Otkupiteljeva križa, upravo trpljenje prožeto duhom Kristove žrtve jest nenadomjestiv posrednik i uzročnik dobara koja su bitna za spas svijeta. Ono više od ičega u ljudsku povijest uprisutnjuje snage otkupljenja.

Papa uvodi pojam „Evandjelje **trpljenja**“ i objašnjava da to „evandjelje“ pišu svi oni koji trpe zajedno s Kristom sjedinjujući svoja ljudska trpljenja s njegovom spasenjskom patnjom. Pišu ga i svojom patnjom proglašavaju svijetu te Crkva u njima, svojoj patničkoj braći i sestrama gleda višestrukog nosioca Kristove nadnaravne snage.

Kako su se često crkveni pastiri upravo njima utjecali i tražili pomoć i potporu“ (usp. S.D. 53).

To osobe s posebnim potrebama sa svim drugim patnicima stavlja u samo srce Crkve kao što je i Isus maleno dijete stavio u sredinu i zagrlio ga. Crkva traži susret s čovjekom na putu njegova trpljenja i to je jedna od njenih najvažnijih zadaća po kojoj potvrđuje svoju vjerodostojnost.

b)JOŠ NEKA SVJEDOČANSTVA CRKVENOG UČITELJSTVA

Sveti zbor za klerike izdao je 1971. Opći katehetski direktorij, a Kršćanska sadašnjost ga objavljuje 1972.

U t. 91. piše. „Dječaci i adolescenti koji su bilo fizički bilo mentalno zaostali, ne predstavljaju tek mali dio stanovništva. Suvremeni uvjeti društva često otežavaju skladan razvoj mladih i njihovo prilagođavanje društvu. Kateheza im mora pružiti mogućnost da žive svoj život vjere prema svojim sposobnostima. Ta je zadaća eminentno evandeoska i veoma značajno svjedočanstvo koje je Crkva davala u sva vremena.

Vjerski odgoj takve mladeži ima veliku pastoralnu važnost i zbog toga što omogućuje susret s mnogim obiteljima. Konačno, radi osobite teškoće tog zadatka i radi nužnosti da se toj mladeži

iznesu samo bitni elementi, može biti od velike koristi sveopćoj katehezi da se služi metodama i putovima koje otkriva pedagoško istraživanje i stavlja ih u službu takve mladeži“.

U postsinodalnoj apostolskoj pobudnici o Euharistiji Sacramentum Caritatis iz 2007. godine, papa Benedikt XVI. kaže da se u „svakom euharistijskom slavlju sakramentalno ostvaruje **eshatološko okupljanje naroda Božjeg**. Euharistijska gozba za nas je stvarna **anticipacija konačne gozbe, svadbe Jaganjčeve**“ (br. 31). Kako onda ovu našu kršćansku braću i sestre isključiti? Govoreći o potrebi da se bolesnicima osigura često sakramentalno zajedništvo, da se osnaži njihov odnos s raspetim i uskrslim Kristom da bi mogli prikazivati vlastito trpljenje, sjedinjeno s žrtvom našega Gospodina i osjećati da je njihovo življenje u potpunosti uključeno u život i poslanje Crkve papa kaže: „**Neka se, koliko je to moguće, osigura euharistijsko zajedništvo s osobama s mentalnim hendikepom, a koje su krštene i potvrđene: one primaju euharistiju i u vjeri svojih roditelja ili zajednice koja ih prati**“ (t 58).

Ovdje ovaj veliki učitelj Crkve u modernom svijetu postavlja **most** između sakramentalne prakse prema važećim propisa crkvenog prava i onog što izlazi iz svega gore navedenog, a duboka je čežnja i potreba osoba s posebnim potrebama i njihovih roditelja o čemu će kasnije još biti riječi.

Hrvatski su biskupi 1996. izdali **Smjernice o pastoralnoj skrbi osoba s invaliditetom**, misleći ponajviše na osobe s posebnim potrebama. Zamijetili su da te osobe /“slabe i potrebne“/ žele djelatno sudjelovati u bogoslužju, a ne samo ući u crkvu. Preporučuju da bi ih trebalo „što više uvoditi u zajednički život i u redovite životne odgovornosti“.

Nedavno je izašao dokument HBK o katehezi i rastu u vjeri u današnjim okolnostima pod nazivom: „Da vaša radost bude potpuna“. Obuhvaća cjelokupnu problematiku vjeronauka u školi, župne kateheze i pastoralna uopće, a broj 55 posvećuje vjerskom odgoju osobama s poteškoćama u razvoju. Dokument svjedoči o njihovoj jednakosti pred Bogom i poziv na novi život u Kristu ističući Isusovu jedinstvenu naklonost i ljubav prema njima, ali se ne usudi govoriti o euharistijskom zajedništvu. Potiče da župne zajednice trebaju više postati mjesta na kojima će se ostvarivati zajednički put zajednice vjernika i osoba s invaliditetom (koje su već dio te zajednice!).

5.U ZAJEDNIŠTVU CRKVE

Sretati Isusa skrivenog u srcima slabih, siromašnih, osamljenih i svih koji pate, srce je Kršćanstva. Ova evanđeoska duhovnost ima izvor u **prihvaćenoj i osmišljenoj patnji** po primjeru Isusa Krista i uključuje služenje zajednici supatnjom koju vrše osobe s invaliditetom i njihovi roditelji, a to znači da niti Crkva njih ne može ostaviti same ili po strani. **Zajedništvo** koje se živi u Crkvi kao Tijelu Kristovu mora tu braću i sestre gledati kao nadasve važne udove.

Kristovo djelo otkupljenja otvoreno je ljudskoj patnji i „kao da po svojoj biti zahtijeva da bude neprestano dopunjavano. To se događa po „Otajstvu Crkve – Tijela koje u sebi sadrži također Kristovo raspeto i uskrslo tijelo i koje označuje prostor u kojem ljudske patnje dopunjuju Kristove patnje“. (S.D. 44). **Može li se onda onima koji nose te „rane“ a nemaju uporabu razuma i „razlikovanja“, uskratiti ono najvažnije: kruh života, hrana duše?** Zar za njih ne vrijedi Kristov poziv: „Ako ne jedete tijela Sina Čovječjega, i ne pijete., nemate života u sebi“ (Iv 6,53).

Jer „u svakom euharistijskom slavlju sakramentalno se ostvaruje eshatološko okupljanje naroda Božjeg“ kaže Benedikt XVI. Isus nije napravio iznimku za bilo koga da to ne bi trebao.

Dijete smo krstili; postalo je dijete Božje i član Crkve dok još nismo znali hoće li ili neće imati uporabu razuma. Bez uporabe razuma osoba i nema grijeha, ali zasigurno ima dušu od Boga stvorenu, sposobnu ostvarivati zajedništvo s Kristom. Sjetimo se kako su roditelji Isusu donosili svoju djecu da ih blagoslovi, ozdravi, čak oživi! Među onima koje su roditelji donosili bilo i opsjednutih! Isus se na iskazanu vjeru nikome nije uskratio. Ima naravno veoma teških slučajeva no uistinu teško je zamisliti da Bog nekom začetom ljudskom čedu uskraćuje darovati besmrtnu dušu! Osobe s poteškoćama možemo gledati i u Isusovim Blaženstvima: „Blago siromasima

duhom, njihovo je Kraljevstvo nebesko; Blago čistima srcem, oni će Boga gledati.. blago krotkima, oni će baštiniti zemlju, blago čistima srcem...“.

Takve osobe gledamo i kao nemoćne i bolesne članove Crkve u kojima nam dolazi sam Krist! Razumljivo je da Crkveno pravo želi zaštititi dostojanstvo sakramenata, „bisera“ kršćanske vjere i tako treba razumjeti slijedeće kanone.

Kan. 852 t.2: S djetetom se izjednačuje, i što se tiče krštenja, tko nije umno razvijen.

Kan. 912. govori o pravu na sv. pričest: „Svakom krštenom kome se to pravom ne zabranjuje može se i mora dopustiti da prima svetu pričest.

Kan 913.1. precizira: „Da bi se presveta Euharistija mogla podjeljivati djeci, traži se da imaju dovoljno znanja i brižljivu pripravu, tako da prema svojem poimanju shvaćaju Kristovo otajstvo i da mogu s vjerom i pobožnošću primati sv. Pričest.

Kan 913.2 Ipak, djeci u smrtnoj pogibelji može se presveta Euharistija podijeliti ako mogu razlikovati Kristovo tijelo od obične hrane i primiti pričest s poštovanjem.

Kan. 914 Dužnost je rodit. i onih koji ih zamjenjuju te župnika brinuti se da se djeca koja su stekla sposobnost da se služe razumom dolično pripreve i što prije okrijepe ovom božanskom hranom, ali tako da prije obave sakramentalnu Ispovijed; dužnost je župnika također bdjeti da se ne pričešćuju djeca koja nisu stekla sposobnost da se služe razumom ili koja, prema njegovu sudu, nisu dovoljno pripremljena.

Ovdje ponavljam poziv pape Benedikta XVI da se osobama s posebnim potrebama osigura euharistijsko zajedništvo u vjeri roditelja i crkvene zajednice koja ih prati. Oni preuzimaju odgovornost za doličnost primanja sakramenta. Tako se nešto događa na susretima Vjere i svjetla“, u atmosferi radosnog prihvatanja.

Među dužnostima župnika u **Zakoniku kanonskog prava** nalazimo i ovu odredbu: „neka zato posjećuje obitelji, sudjeluje u brigama i tjeskobama, a naročito žalostima vjernika... neka s posebnom brigom prati siromahe, uciviljene, osamljene prognane iz domovine i one koje pritišću posebne teškoće (kan.529,1). Neka, dakle, poznaje potrebne!

Župnici su često pod pritiskom puštati na sakramente djecu koja imaju uporabu razuma i ostale intelektualne sposobnosti, ali mogu opravdano sumnjati da ih roditelji neće podržavati u sakramentalnom životu sve do zahtjeva za slijedećim sakramentom (npr. Krizmom). Sada je nastao **društveni običaj** da npr. u 3. razredu djeca prime sv. i sve drugo se smatra uskratom prava njihovoj djeci. Pri tome se premalo vodi računa o **nakani o primanju sakramenta, a može se doživjeti i nedoličnost primanja!**

Ima slučajeva da je članovima inkluzije (koja je pravno ustrojena po nekim europskim mjerama) dopušteno seksualno partnerstvo i da kao takvi dolaze na sakramente. Takva se praksa po mom mišljenju ne može dopustiti.

ZAKLJUČAK

Po krštenju, svi vjernici u Crkvi imaju jednaku vrijednost i isto dostojanstvo koje se u slučaju mnogih osoba s posebnim potrebama ne ostvaruje. Boljim poznavanjem njihovih posebnosti i dubljim razumijevanjem položaja njihovih roditelja, u mnogo bi se slučajeva mogla ostvariti evanđeoska radost i dobrobit koju svakoj duši donosi Krist po Euharistiji. Iz višegodišnje duhovne asistencije u zajednicama „Vjere i svjetla“, ustvrdio bih da se osobama s posebnim potrebama ne bi trebalo uskraćivati sv. Pričest ako nemaju uporabu razuma već je podjeljivati u vjeri roditelja i zajednice. Nije isto sa sv. Potvrdom iako naša vjera u snagu sakramenata ne bi isključivala mogućnost da **osobe s posebnim potrebama** zajedno s Prvom pričesti prime i sakrament sv.

Potvrde, da ih tako u vjeri predamo snazi darova Duha Svetoga.

Neki razmišljaju (biskup Radoš) da se i svoj djeci iz istih razloga prije podjeli sv. Potvrda.

Uistinu, svjesni smo kolikim su silama sa svojih mobitela i drugih uređaja danas privučena djeca i mladi. Silama koje ih razosobljuju i čine sve ne sposobnijim za normalno ophođenje. No, to je druga tema!

Svakako, pred nama vjeroučiteljima je djelovanje na raznim razinama da bi Isusovi i naši „maleni“ došli u Crkvi do mjesta koje im pripada: do sredine, u Isusovu zagrljaju!